

بررسی دانشگاه جندی شاپور از منظر پزشکی

مجری: عبدالحسین اسماعیل نسب

گروه: حکمت، طب سنتی و طب دوران تمدن اسلامی

سال شروع: ۱۳۹۱

سال پایان: ۱۳۹۳

چکیده

مقدمه

درباره نام جندی شاپور و چرایی نامیده شدن آنجا بدین نام در منابع و مآخذ آگاهی‌هایی وجود دارد. درباره این که جندی شاپور، از چه زمانی و در دوران کدام یک از پادشاهان ساسانی، به مرکز پزشکی و علمی تبدیل شد و اساساً آغاز فعالیت‌های پزشکی در این شهر از چه زمانی آغاز گردیده است؛ به تحقیق نمی‌توان سخن گفت؛ اما از پاره‌ای نوشته‌ها، چنین دانسته می‌شود؛ که فعالیت‌های پزشکی در این شهر از دوران شاپور اول ساسانی آغاز شده است و مدارک فراوانی بر درخشش آن مرکز پیشرفته عصر ساسانی در زمینه‌های علمی، فلسفی، نجوم و طب گواهی می‌دهد. پس از حمله مسلمانان به ایران جندی شاپور دوران متفاوت و پرتلاطمی را تجربه کرده است. بدین ترتیب شناخت گفتمان پزشکی جندی شاپور گذشته از به دست دادن تاریخچه‌ای از تحول این علم مهم در ایران می‌تواند ما را به میراث دیرپای پزشکی و تجارب حاصل از اندیشه ورزی پزشکان مسلمان ایرانی رهنمون سازد.

روش‌شناسی

در مرحله نخست، ضمن بررسی و مطالعه کارها و طرح‌های مشابه، منابع اصلی از جمله کتاب‌ها، مقالات و اطلاعات باستان‌شناختی شناسایی شدند. نگرش و روش اصلی در این مرحله نگرش و روش تاریخی بوده است. سپس به فراخور ماهیت هر یک از منابع شیوه‌های خاص و متمایز جمع‌آوری داده‌ها به کار گرفته شد و روش پژوهش کتابخانه‌ای مورداستفاده قرار گرفت.

در مرحله دوم، ضمن ارزیابی و پایش داده‌های جمع‌آوری شده توسط ویراستاران علمی و ادبی، اطلاعات با توجه به هدف اصلی طرح، تحلیل و دسته‌بندی شد و گزارش نهایی تهیه و ارائه شد.

یافته‌ها

بنا بر آگاهی‌های به دست آمده از منابع و مآخذ، بیمارستان جندی شاپور نخستین بیمارستانی است که در جهان شرق تأسیس شد و همین بیمارستان است که هسته اصلی دانشگاه و دانشکده پزشکی جندی شاپور را تشکیل می‌داد. جندی شاپور کهن‌ترین بیمارستان بزرگ و بااهمیت قلمرو اسلامی است که پیشینه آن دست کم به روزگار شاپور دوم ساسانی بازمی‌گردد.

پس از تصرف جندی شاپور توسط اعراب، به علت عدم توجه اعراب به پیشبرد علم و دانش، استادان طراز اول جندی شاپور به شهر بغداد رفتند و با تأسیس دانشگاه و بیمارستان در بغداد، فعالیت‌های خود را در آنجا ادامه دادند، بدین ترتیب جندی شاپور از رونق و نشاط خود فاصله گرفت. به‌طور کلی طبیبان مسلمانان تمام تشکیلات پزشکی خود از آموزش، درمان، داروسازی، برپایی بیمارستان و ... از جندی شاپور گرفته بودند و تا

سال‌های دراز این جندی‌شاپور بود که پزشکان بیمارستان‌ها و دیگر مؤسسات نوبنیاد اعراب را تأمین می‌نمود.

پس از به قدرت رسیدن عباسیان، رونق گرفتن دوباره تیسفون (مداین) و انتخاب بغداد به پایتختی خلافت اسلامی جندی‌شاپور در سایه توجه وزیران ایران عصر اول عباسی اهمیت پیدا کرد. از آن دوران تا نیمه سده سوم هجری قمری، خاندان‌های بزرگ در کنار دانشمندان ایرانی آن مرکز علمی را اداره کردند و علم پزشکی رونقی تازه یافت. از مهم‌ترین خاندان‌هایی که با کانون پزشکی جندی‌شاپور در ارتباط بوده‌اند خاندان بختیشوع و ماسویه را می‌توان نام برد که آثار علمی برجسته‌ای از آن‌ها به جای مانده است.

بحث و نتیجه‌گیری

بیمارستان جندی‌شاپور نقش و تأثیر مستقیمی بر بیمارستان‌ها و پزشکی دوران اسلامی گذاشته و اساساً بیمارستان‌های دوره اسلامی با نمونه‌برداری از جندی‌شاپور ساخته شده و همه بخش‌های اداری و درمانی آن اقتباسی از بیمارستان جندی‌شاپور دوران ساسانیان است. از طرفی بغداد میراث‌خوار دانش پزشکی جندی‌شاپور است و اعراب با دعوت از پزشکان جندی‌شاپور به بغداد، راه گسترش و انتقال تجارب پزشکی به جهان اسلام را هموار نمودند. تاریخچه حاضر می‌تواند به‌عنوان یک شناخت نامه جامع از پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور برای پژوهشگران، مؤسسات مرتبط و طیف علاقه‌مندان به پزشکی ایران مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه: جندی‌شاپور، کانون پزشکی، ساسانیان، بختیشوع، ماسویه.